

*Konferencija povodom petnaeste godišnjice smrti prvog predsjednika
Predsjedništva BiH Alije Izetbegovića u saradnji sa
Univerzitetom Yildirim Beyazit*

**GOVOR PROF. DR. RIFATA ŠKRIJELJA
REKTORA UNIVERZITETA U SARAJEVU**

Vaša ekscelencijo, ambasadore Republike Turske Koc,
uvaženi predsjedniče Ustavnog suda Republike Turske, profesore Arslane,
cijenjeni predstavnici vjerskih zajednica u BiH,
poštovani predstavnici svih nivoa vlasti u BiH,
uvaženi predsjedniče Upravnog odbora UNSA Ramadanoviću,
dame i gospodo,
cijenjeni učesnici,
dragi gosti,

izuzetna mi je čast i zadovoljstvo što vas mogu pozdraviti na naučnom skupu koji se organizira u spomen na velikog državnika i mislioca, prvog predsjednika Predsjedništva nezavisne Republike Bosne i Hercegovine rahmetli Aliju Izetbegovića pod nazivom „Alija Izetbegović i njegovo shvatanje prava i države“.

I petnaest godina nakon smrti Izetbegovića njegov lik i djelo kao i njegov značaj i uloga u kreiranju politike i vođenju tada tek stvorene države su jako aktuelni i sadrže fakte koji su važni ne samo historičarima nego plijene pažnju šire političke i naučne javnosti.

Predsjednik Alija Izetbegović je bez sumnje najveća politička ličnost u novijoj i najznačajnija pojava u ukupnoj historiji Bosne i Hercegovine, jedan od rijetkih državnika svijeta koji je u međunarodnim diplomatskim vodama bio jednako omiljen i cijenjen i na Istoku i na Zapadu, čovjek koji nije gradio kult ličnosti poput drugih predsjednika, nego je svojim dostojanstvom, svojim ogromnim strpljenjem, vjerom i mudrošću plijenio sve ljude kojima je stalo do dobra kao univerzalne vrijednosti. Za njega možemo slobodno kazati da je pripadao plejadi pravnika i filozofa koji su pravu dali jednu duhovnu dimenziju. Ovo je najbolje vidljivo iz njegovog izlaganja na svečanosti dodjele titule počasnog doktora prava na Istanbulskom univerzitetu Marmara, kada je rekao: „Pravo nikada za mene nije bila samo profesija. Ono je bilo moje opredjeljenje, moja vjera, neka vrsta moje životne filozofije. Uvijek

sam vjerovao da tzv. pravo jačeg nije pravo, nego činjenica, da su pravo i zakon nastali da bi zaštitili slabije i da je sloboda mišljenja prvenstveno sloboda da se drugačije misli.“

Državu Bosnu i Hercegovinu i njeno političko i pravno uređenje je, prije svega, vidio kao građansku državu u kojoj je čovjek-građanin glavna vrijednost koja se afirmira, pored ostalog, pravom ispoljavanja svojih kulturoloških, etničkih i nacionalnih posebnosti. Drugačije kazano, zalagao se za principe moderne demokratije u kojoj će svako imati pravo da bude to što jeste. Njegova politička filozofija je bila utemeljena upravo na principima patriotizma, a ne nacionalizma, kako mu se neosnovano pokušavalo spočitati. Znajući da je nacionalizam statičan, zatvoren i nekomunikativan i kao takav nepogodan za izgradnju moderne, multietničke Bosne i Hercegovine, predsjednik Izetbegović je svoje političko djelovanje usmjerio upravo ka jačanju osjećaja pripadnosti državi Bosni i Hercegovini, što je vidljivo iz bezbroj njegovih izjava i načina na koji je politički djelovao. Njegov život i njegova borba za Bosnu i Hercegovinu i simbolički su bili međusobno povezani. Prvog marta 1946. godine biva prvi put uhapšen. Komunisti ga neosnovano kao 21-godišnjaka osuđuju na tri godine zatvora za navodnu promociju mržnje u komunističkom društvu koje nije toleriralo vjerske slobode, da bi 1. marta 1992. godine bio raspisan referendum o nezavisnosti Bosne i Hercegovine.

Na Dan državnosti Bosne i Hercegovine 25. novembra 1988. godine Alija Izetbegović je pušten na slobodu iz zatvora, da bi na isti dan 1990. ušao u Predsjedništvo BiH kao njen predsjednik. Iz gore kazanog se vidi da su svi datumi važni za Bosnu i Hercegovinu bili presudni i u životu predsjednika Izetbegovića. Također, ovdje valja napomenuti jednu važnu činjenicu, a to je da predsjednik Izetbegović poslije pada komunizma nije dozvolio nikakav revanšizam prema akterima koji su direktno učestvovali u njegovom progonu i hapšenju, objasnivši da su i oni bili žrtve sistema radeći za njega. Također, nije dopustio promjenu naziva glavne ulice u Sarajevu, koja nosi ime maršala Tita, u svoje ime, smatrajući da je to simbol borbe protiv fašizma i da je kao takav nepobitan.

Zato smatram da su ovakve konferencije jako bitne, jer ne samo da čuvaju sjećanje na našeg predsjednika koji je obilježio razmeđe historije na kraju 20. stoljeća na ovim prostorima nego i iz naučnog ugla daju valorizaciju same ideje prava i države za koju se zalagao Izetbegović.

Iskoristio bih ovu priliku da zahvalim Univerzitetu Yildirim Beyazit u Ankari, kao jednom od organizatora ovog skupa, koji je na ovaj način odao

počast rahmetli Izetbegoviću i ukazao na značaj njegove misli izvan granica naše zemlje.

Također, veliku zahvalnost dugujemo i Centru Yunus Emre, koji nam je pomogao da se sav materijal za konferenciju prevede na turski jezik.

Posebnu zahvalu smo dužni predsjedniku Ustavnog suda Republike Turske gospodinu Zuhtuu Arslanu koji je tvorac ove ideji i koji je danas ovdje sa nama došao da podijeli sjećanje na rahmetli predsjednika Izetbegovića sa građanima Bosne i Hercegovine i njegovom porodicom.

Naglasio bih ovom prilikom jake prijateljske veze između Bosne i Hercegovine i Republike Turske koje učvršćuje, između ostalog, i jedna simbolička nit, a to su počasni doktorat predsjednika Izetbegovića na Istanbulsom univerzitetu Marmara i počasni doktorat predsjednika Republike Turske Redžepa Tajipa Erdoana na Univerzitetu u Sarajevu.

I na kraju, dozvolite mi da svoje obraćanje završim riječima Ričarda Holbruka koji je izjavio: „Da nije bilo Alije Izetbegovića, danas ne bi bilo ni Bosne i Hercegovine.“

Hvala!

*Bosna Hersek'in ilk Cumhurbaşkanı Aliya İzetbegović'in ölümünün 15.
yıldönümü münasebetiyle Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi işbirliği ile düzenlenen*

PROF. DR. RIFAT ŠKRIJELJ
SARAYBOSNA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ
AÇILIŞ KONUŞMASI

- Türkiye Cumhuriyeti Saraybosna Büyükelçisi Sayın Koç,
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı sayın profesör Arslan,
- Bosna Hersek dini topluluklarının değerli temsilcileri,
- Bosna Hersek devlet yönetimi temsilcileri,
- Saraybosna Üniversitesi Yönetim Kurulu Başkanı sayın Ramadanović,

Hanımfendiler, beyefendiler,
Değerli katılımcılar,
Sevgili misafirler,

Bağımsız Bosna Hersek Cumhurbaşkanlığı Konseyinin ilk cumhurbaşkanı, büyük lider ve düşünür merhum Aliya İzetbegović anısına düzenlenen "Aliya İzetbegović'in Hukuk ve Devlet Anlayışı" adlı bilimsel toplantımızda sizleri selamlamak büyük bir onur ve mutluluk.

İzetbegović'in şahsiyeti ve eylemleri ve onun yeni kurulmuş olan devleti yönetiminde ve politikalarını oluşturmadaki önem ve rolü bugün de güncelliğini korumakta ve sadece tarihçiler için değil, siyaset ve bilim çevreleri için de önemli bilgi ve gerçekleri barındırmaktadır.

Şüphe yok ki, Cumhurbaşkanı Aliya İzetbegović, Bosna Hersek'in yakın tarihinin en büyük siyaset adamı, genel tarihinin en önemli siması, hem Doğu'da hem Batı'da uluslararası kamuoyunun saygı ve sevgisini kazanmayı başarmış dünyanın ender devlet adamlarından birisi, diğer devlet başkanları gibi bir şahsiyet kültü yaratmadan, haysiyeti, insanüstü sabrı, inancı ve bilgeliği ile iyiliği evrensel değer olarak gören herkesin takdirini kazanmış bir şahsiyettir. Onu, hukuka manevi boyut katmış büyük hukukçu ve düşünürler arasında saymak gerekir. Bu, İstanbul'da Marmara Üniversitesi'nde fahri doktora ünvanı aldığı törende yaptığı konuşma sırasındaki şu sözleriyle de doğrulanmaktadır: "Hukuk benim için hiçbir zaman sadece bir meslek olmadı. Hukuk, benim tercihim, inancım, bir çeşit hayat felsefem oldu. Gerçek hukukun gücünün hukuku olmadığına, hukuk ve

yasanın zayıfı korumak üzere ortaya çıktığına, düşünce özgürlüğünün her şeyden önce farklı düşünme özgürlüğü olduğuna her zaman inandım."

Aliya İzetbegović, Bosna Hersek Devletini ve onun politik ve hukuki düzenini, kültürel, etnik ve milli farklılıklarını ifade etme hakkına sahip olacak insanın-vatandaşın temel değer olarak onaylandığı bir sivil devlet olarak gördü. Diğer bir ifadeyle, herkesin neyse o olma hakkına sahip olacağı, modern demokrasi prensiplerini savundu. Onun siyasi felsefesi, aleyhindeki asılsız suçlamaların tam aksine, milliyetçilik değil, vatanperverlik prensipleri üzerine kuruluydu. Milliyetçiliğin modern, çokuluslu bir Bosna Hersek'i inşa etmeye elverişli olmayan, durağan, kapalı ve antisosyal yapısının farkında olan İzetbegović, pek çok beyanatından ve fiiliyatından anlaşılacağı gibi, politik inisiyatifini Bosna Hersek devletine bağlılığı güçlendirme yönünde kullandı. Onun hayatı ve Bosna Hersek mücadelesi sembolik olarak da birbirine bağlıydı. 1 Mart 1946 tarihinde ilk defa tutuklandı. Dini özgürlüklere tahammülü olmayan komünist rejim tarafından asılsız iddialarla, komünist toplumu nefrete sürüklediği suçlamasıyla 3 yıl hapse çarptırıldı. 1 Mart 1992 tarihinde ise Bosna Hersek'in bağımsızlık referandumu düzenlendi. 25 Kasım 1988 Bosna Hersek Devlet Günü'nde Aliya İzetbegović hapisten çıktı, 1990 yılının aynı tarihinde ise Bosna Hersek Cumhurbaşkanlığı görevini icra etmeye başladı. Yukarıda bahsedilenler ışığında, Bosna Hersek tarihi için önem arz eden tarihlerin aynı zamanda Aliya İzetbegović'in şahsi hayatında da dönüm noktası olduğunu görebiliyoruz. Ayrıca şunu da hatırlatmak gerekir ki, Cumhurbaşkanı İzetbegović komünizmin düşmesinden sonra onun kovuşturulması ve tutuklanmasında aktif rol oynayan kimselere karşı rövanşist duygularla hareket edilmesine izin vermemiş, bu duruşunu onların da sistem için çalışarak sistemin kurbanı oldukları şeklinde açıklamıştır. Keza, Saraybosna'nın Marşal Tito adını taşıyan ana caddesine kendi isminin verilmesine izin vermemiş, bu ismin faşizme karşı savaşın sembolü olması nedeniyle öneminin yadsınamaz olduğunun altını çizmiştir.

Tüm bunlar göz önüne alındığında bu tür konferansların çok önemli olduğuna inanıyorum. Bu tür bilimsel toplantılar, 20. yüzyılın son dönemecine damgasını vuran cumhurbaşkanımızın anısını canlı tutmalarının yanı sıra, İzetbegović'in savunduğu hukuk ve devlet fikrinin bilimsel açıdan değerlendirilmesine de fırsat sunmaktadırlar.

Bu vesileyle, merhum İzetbegović'in anısını yaşatan, onun düşüncesinin ülkemiz dışındaki yansımalarını görmemizi sağlayan, aynı zamanda bu toplantının organizatörlerinden biri olan Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'ne şükranlarımı sunmak isterim.

Ayrıca tüm konferans materyallerinin Türkçeye çevirilmesi için bize yardımcı olan Yunus Emre Enstitüsü'ne de teşekkür ediyorum.

Bosna Hersek vatandaşları ve Aliya İzetbegoviç'in ailesi ile birlikte onun anısını bugün buraya bizimle paylaşmaya gelerek bizi şerefliendiren, bu konferansın fikir babası Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi başkanı Zühtü Arslan'a özel bir teşekkür borçluyuz.

Bosna Hersek ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki güçlü dostluk bağlarına da ayrıca vurgu yapmak isterim. Bu güçlü dostluğu daha da güçlendiren sembolik bağlardan biri de Aliya İzetbegoviç'e Marmara Üniversitesi'nde, Türkiye Cumhuriyeti Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'a Saraybosna Üniversitesi'nde verilen fahri doktora ünvanlarıdır.

Son olarak konuşmamı Richard Holbrook'un şu sözleriyle sonlandırmama izin verin: "Aliya İzetbegoviç olmasaydı, bugün Bosna Hersek de olmazdı."

Teşekkür ederim.